

Implementatie- en opschalingsstrategie

Datawerkplaatsen als basis voor betere
Pandemische Paraatheid

29 januari 2026

Door:

Astrid van Haastert (GERDA kernteam)

Met hulp van:

Olivier Blanson Henkemans,
Yvonne Blom, Atte Bootsma,
Lotte van Dieren, Ilona Oude Nijhuis

Voor:

GGD'en (bestuurscomissie IV)

Dit paper is onderdeel van het project Pandemische Paraatheid gefinancierd door ZonMw.

Dit is het eindproduct van een van de zes werkpakketten van het project.

Partners in dit ZonMW project zijn: TNO, Linksight, Topicus, GGD Noord-Oost Gelderland, GGD Brabant-Zuidoost, GGD regio Utrecht, GGD GHOR Nederland en regionale datawerkplaats GERDA.

Samenvatting

Aanleiding en doelstelling

De COVID-19-pandemie heeft de noodzaak voor betere dataverzameling en -gebruik aangetoond. Dit project, gefinancierd door ZonMw, onderzoekt hoe een landelijk netwerk van regionale datawerkplaatsen kan bijdragen aan pandemische paraatheid.

In dit document staat de volgende vraag centraal: “Op welke wijze kan een federatief, privacyvriendelijk netwerk ingezet worden voor het benutten van het pandemisch potentieel?”

Context

Een datawerkplaats is een samenwerkingsverband waarbij data bij de bron blijft. Met behulp van Privacy Enhancing Technologies (PET), zoals Multi-Party Computation (MPC), kunnen organisaties domeinoverstijgend analyseren zonder privacyrisico's.

De GGD heeft een unieke, strategische rol als aanjager en belangenbehartiger van de publieke gezondheid.

Opschaling

De voorgestelde strategie onderscheidt drie fasen van implementatie en opschaling:

1. Regionaal (lokaal): Domeinoverstijgende samenwerking binnen één regio, bijvoorbeeld GGD met ziekenhuis en huisartsen.
2. Bovenregionaal (opschalen): Bovenregionale analyse met verschillende GGD'en.
3. Landelijk (borgen): Een integraal, domeinoverstijgend netwerk met o.a. GGD'en en (zorg)organisaties.

Implementatie

Voor een succesvolle implementatie en opschaling zijn investeringen in techniek en governance cruciaal. Daarnaast is een structurele invulling van de rol van data steward en data scientist binnen deelnemende organisaties essentieel voor continuïteit en borging.

Conclusie en Aanbevelingen

Een netwerk van regionale datawerkplaatsen biedt een concreet en uitvoerbaar antwoord op de vraag hoe Nederland structureel beter voorbereid kan zijn op toekomstige pandemieën. Door landelijk de regie te beleggen, technische keuzes te harmoniseren en structureel te investeren in mensen en samenwerking, kunnen regionale initiatieven worden verbonden tot één samenhangend netwerk. Dit vraagt om bestuurlijke besluitvorming en een gezamenlijk implementatieplan vanuit de GGD'en.

Inhoudsopgave

1. Aanleiding	4
1.1 Introductie.....	4
1.2 Doelstelling en leeswijzer.....	5
2. Context	6
2.1 Bestaande regionale datawerkplaatsen en use cases.....	7
2.2 Meerwaarde van een datawerkplaats.....	7
2.3 De rol van de GGD.....	8
3. Opschaling	10
3.1 Regionaal (lokaal).....	11
3.2 Bovenregionaal (opschalen).....	12
3.3 Landelijk (borgen).....	13
4. Implementatie	14
4.1 Techniek.....	15
4.2 Governance.....	16
4.3 Routekaart en praktische tips.....	18
5. Conclusie en aanbevelingen	20
5.1 Conclusie.....	20
5.2 Aanbevelingen.....	20
5.3 Tot slot.....	22
Bijlage: Toolkit	23
Templates.....	23
Documentatie.....	23

contact: astridvanhaastert@room-to.nl

www.datawerkplaats.net

1. Aanleiding

1.1 Introductie

De COVID-19-pandemie heeft het **belang van data** bij het bestrijden van wereldwijde gezondheids crises onderstreept, maar tegelijkertijd ook de uitdagingen blootgelegd in het effectief verzamelen, delen en gebruiken van deze data. Het **programma Pandemische Paraatheid**¹, gesubsidieerd door ZonMw², heeft als doel om (met behulp van data) beter voorbereid te zijn op een volgende pandemie. Binnen dit project onderzoeken we of het mogelijk is om een domeinoverstijgend voorspelmodel voor de verspreiding van infectieziekten te maken via (een landelijk netwerk van) regionale datawerkplaatsen. Het voorspelmodel focust op het vroegtijdig signaleren van infectiebrandhaarden, om sneller en gericht in te kunnen grijpen bij een volgende pandemie.

Vanuit de wettelijke taak die de **GGD** heeft als het gaat om infectieziektebestrijding (en dus ook pandemische paraatheid) is zij de doelgroep van dit document. Dit sluit aan bij de ambitie van de bestuurscommissie IV van GGD GHOR Nederland voor opschaling van het aantal regionale datawerkplaatsen met gebruik van privacyvriendelijke technologie (**PET**).

In plaats van data van verschillende organisaties en domeinen centraal te verzamelen wordt binnen een regionale datawerkplaats gekozen voor een **decentrale aanpak**: de organisatie houdt zelf regie over haar eigen data en bepaalt zelf of en welke data voor een onderzoeksvraag gedeeld wordt. Privacy staat hierbij centraal. Data blijft bij de bron en worden geanalyseerd met behulp van PET. Een voorbeeld van een bestaande regionale datawerkplaats is **GERDA**, in de regio Achterhoek. Binnen GERDA is in de afgelopen jaren ervaring opgedaan met Multi-Party Computation (MPC) om privacy te waarborgen bij data-analyse³. Het gebruik van PET zou kunnen bijdragen aan pandemische paraatheid, oftewel de mate waarin we voorbereid zijn op toekomstige uitbraken van infectieziekten.

¹ zie voor meer informatie [Pandemisch paraat door middel van herbruikbare data](#)

² zie voor meer informatie de ZonMw projectpagina: [Bevorderen Pandemische Paraatheid: Onderzoek van data-workspace](#)

³ zie voor meer informatie [whitepaper Governance bij toepassing MPC](#)

Bovenregionaal en **landelijk** samenwerken (met in elke Nederlandse regio een datawerkplaats) biedt veel kansen om (toekomstige) uitbraken sneller te detecteren en expertise efficiënt in te zetten, wat leidt tot uniforme inzichten en maatregelen.

1.2 Doelstelling en leeswijzer

In dit project wordt onderzocht of regionale datawerkplaatsen, waarin gebruik gemaakt wordt van privacyvriendelijke technologie om data vanuit verschillende domeinen te analyseren tot een gedeeld inzicht, bij kunnen dragen aan het voorspellen van brandhaarden voor infectieziektebestrijding en zo het versterken van de pandemische paraatheid van Nederland.

Dit document richt zich op de implementatie- en opschalingsstrategie om te komen tot een landelijk netwerk van regionale datawerkplaatsen. De **onderzoeksvraag** die in dit document centraal staat is: *“Op welke wijze kan een federatief, privacyvriendelijk netwerk ingezet worden voor het benutten van het pandemisch potentieel?”*

Dit wordt beantwoord met de volgende **deelvragen**, die elk apart in een hoofdstuk worden onderbouwd.

- Wat is het pandemisch potentieel? Wat is hierbij de context en de meerwaarde van een regionale datawerkplaats? [Hoofdstuk 2: Context](#)
- Hoe kan een federatief, privacyvriendelijk netwerk ingezet worden? Wat zijn scenario's en randvoorwaarden voor opschaling? [Hoofdstuk 3: Opschaling](#)
- Hoe kan het pandemisch potentieel benut worden? Wat zijn implementatie randvoorwaarden op het gebied van governance en techniek? [Hoofdstuk 4: Implementatie](#)

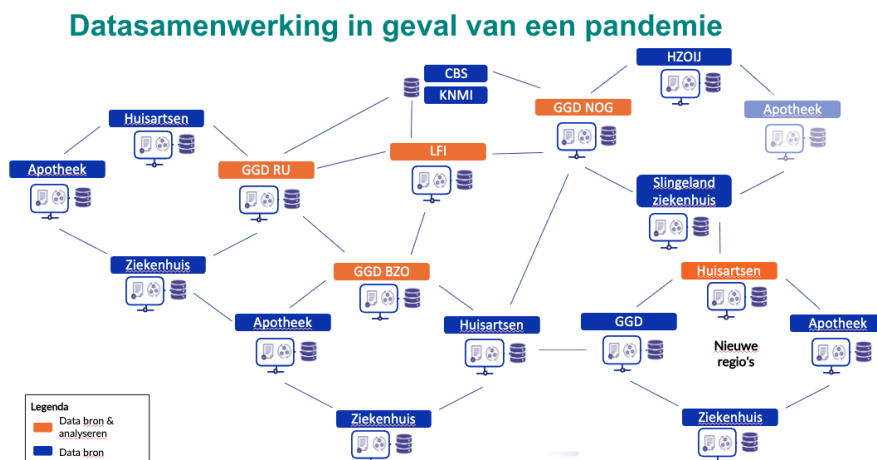
De conclusie reikt handvatten aan zodat hierop volgend een concreet implementatieplan kan worden gevormd. [Hoofdstuk 5: Conclusie en aanbevelingen](#). De [bijlage vormt een toolkit](#) met relevante achtergronddocumentatie en templates om te komen tot daadwerkelijke implementatie.

2. Context

Een **regionale datawerkplaats**⁴ is een datagedreven samenwerking tussen verschillende organisaties. In een regio is dit bijvoorbeeld over verschillende organisaties en domeinen heen. Vaak gericht op thema's die bijdragen aan de transitie van zorg naar gezondheid en met duidelijke afspraken voor verwerking, delen en beheer van data binnen een gedeelde infrastructuur. Dergelijke regionale datawerkplaatsen worden gebruikt voor analyse van organisatie- en/of domeinoverstijgende vragen. Data blijven bij de bron, data-integratie vindt plaats op individueel niveau en uitkomsten worden geaggregeerd gepresenteerd.

Binnen een regionale datawerkplaats heeft elke organisatie een eigen **datastation**, waarmee data beschikbaar gesteld kunnen worden voor gezamenlijke inzichten. Daarbij hangt de mate van beveiliging van de data af van de gevoeligheid van de data. De kracht van deze aanpak ligt in het gezamenlijk analyseren en duiden van data, waardoor beleid en processen beter kunnen worden afgestemd op actuele ontwikkelingen. Daarnaast is de kracht dat het van de regio en voor de regio is. Hierdoor bouw je kennis over je eigen en andermans data op, wat vertrouwen geeft. Daarnaast helpt het de datakwaliteit te verbeteren, processen af te stemmen en te harmoniseren en inderdaad gezamenlijk te analyseren en duiden.

Wellicht ten overvloede, een reeds gestarte regionale datawerkplaats kan voor een breed palet aan use cases worden gebruikt, niet alleen bij pandemische vraagstukken.

⁴ zie voor een gedetailleerde uitleg: [Datawerkplaatsen – Datawerkplaats.net](https://www.datawerkplaatsen.nl/)

2.1 Bestaande regionale datawerkplaatsen en use cases

Er zijn op dit moment diverse regionale datawerkplaatsen door heel Nederland (zie datawerkplaats.net voor het actuele, complete overzicht).

De GGD is momenteel actief betrokken bij een datawerkplaats in de regio's: **IJsselland** (Regionale datawerkplaats Salland United), **Drenthe** (Datawerkplaats Mentale Gezondheid) en **Noord- en Oost Gelderland** (Geïntegreerde Regionale Data-infrastructuur Achterhoek, GERDA).

Binnen de regionale datawerkplaatsen wordt onder andere samengewerkt met VVT, ziekenhuis, huisartsengroepen en GGZ organisaties.

Voorbeelden van **use cases**:

- Het ontdebellen van GGZ-wachtljsten en het krijg van Inzicht in de kenmerken van wachtenden bij de behandel-GGZ (Mentale Gezondheid)
- Het identificeren van doelgroepen om stapeling van zorg beter te begrijpen en zorg slimmer te organiseren (Salland United)
- Het maken van een voorspelmodel dat groepen met een laag-matig-hoog valrisico en de kans op letsel binnen de VVT identificeert (GERDA)

2.2 Meerwaarde van een datawerkplaats

Tijdens een **pandemie** is het noodzakelijk sneller en effectiever te reageren door mogelijke brandhaarden eerder in beeld te krijgen en kwetsbare groepen vroegtijdig te herkennen en ondersteunen. Gezamenlijke analyse van domeinoverstijgende data draagt bij aan een gedeeld inzicht.

Een regionale datawerkplaats (en een netwerk van bovenregionale en/of landelijke samenwerking) draagt daarmee bij aan:

1. Snellere detectie van uitbraken en identificeren van mogelijke risicogroepen: (Boven)regionale domeinoverstijgende analyse van data helpt sneller clusters te detecteren en preventieve maatregelen te nemen. Door prioriteit te geven aan kwetsbare groepen kunnen ernstige gevolgen, zoals ziekenhuisopnames en sterfte, beperkt worden;
2. Middelen en expertise efficiënt inzetten: Door maatregelen gericht en proportioneel in te zetten wordt het draagvlak vergroot, verspilling geminimaliseerd en zorgen we dat hulp terechtkomt waar deze het meest nodig is;
3. Zorgdruk verlichten: Door preventieve maatregelen voor kwetsbare groepen te versterken vermindert de druk op ziekenhuizen en IC's, waardoor deze beschikbaar blijven voor andere patiënten;
4. Pandemie beter beheersen: Gerichte inzet van populatie brede maatregelen, aangevuld met regionale en/of risicogroep specifieke interventies maken de algemene beheersing van de pandemie effectiever, doordat de verspreiding wordt beperkt.

2.3 De rol van de GGD

De GGD heeft een **wettelijke taak** rondom infectieziektebestrijding. Alle meldingsplichtige ziekten (A-ziekten) moeten bij de GGD gemeld worden, zowel in de 'koude' fase als in de 'lauwe' en 'warme' fase. Van de koude naar de warme fase schuift de regie op de bestrijding steeds meer op richting het LFI (landelijke functie opschaling infectieziektebestrijding), een samenwerking tussen GGD GHOR NL en RIVM).

De GGD heeft een unieke positie als dé **belangenbehartiger** voor de publieke gezondheid en veiligheid in Nederland. GGD'en zijn verantwoordelijk voor het bewaken, beschermen en bevorderen van de gezondheid van inwoners in hun regio. Regionale datawerkplaatsen worden veelal ingezet voor de transitie van zorg naar gezondheid, dus lijkt een rol als aanjager voor de GGD heel passend. Vanwege deze strategische rol en de wettelijke taak die de GGD heeft in de publieke gezondheid lijken zij een logische partner om in hun regio een datasamenwerking te initiëren. Bij een aantal regionale datawerkplaatsen neemt de regionale GGD reeds een strategische positie in.

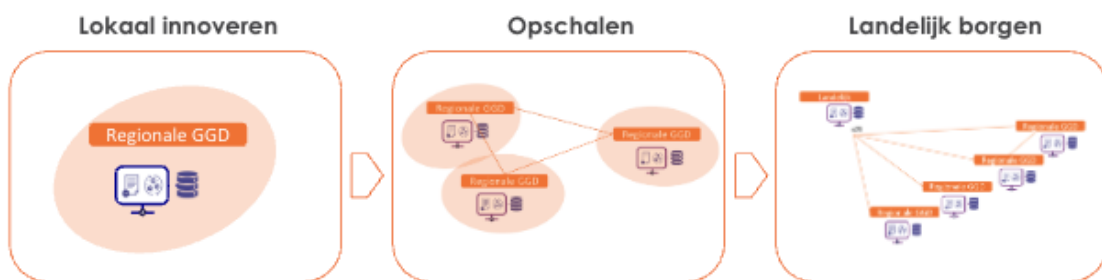
De **Landelijke Functie Opschaling Infectieziektebestrijding** (LFI) is opgericht in 2023 binnen het RIVM. De LFI focust op een snelle opschaling van medisch-operationele processen. De LFI werkt nauw samen met de GGD'en tijdens een A-infectie uitbraak die vraagt om een landelijke aanpak (bestrijding in tijden van crisis). De LFI is alleen verantwoordelijk voor de veilige, efficiënte, effectieve en uniforme uitvoering. Het implementeren van regionale datawerkplaatsen is gericht op voorspelling en vroegtijdige signalering (preventief) en valt dus onder de GGD'en.

Redenen in het algemeen en voor de GGD om een regionale datawerkplaats op te zetten:

- Profiteer van bewezen technologie: Data toegankelijk maken zonder privacy risico's, dankzij innovatieve PETs;
- Blijf regie houden over eigen data: Maak alleen toegankelijk is wat nodig is en behoud controle over de inzet;
- Snellere en slimmere IZB: Zet voorspellende modellen in om tijdig te reageren en capaciteit optimaal te benutten;
- Draag bij aan adviserende functie GGD aan gemeente: Gebruik inzichten om beleidskeuzes te onderbouwen;
- Versterk bovenregionale samenwerking: Deel kennis en inzichten met andere GGD'en en (zorg)organisaties.

3. Opschaling

Zoals beschreven in het vorige hoofdstuk is er een duidelijke meerwaarde voor de inzet van regionale datawerkplaatsen en heeft de GGD hier een verantwoordelijkheid in. Dit hoofdstuk richt zich op drie scenario's van opschaling (zie afbeelding). Van lokaal niveau (in een regio), naar het opschalen tussen GGD'en/regio's en vervolgens landelijk borgen. Per scenario worden de randvoorwaarden geschetst.

GGD GHOR Nederland heeft als ambitie om actief pilots met regionale datawerkplaatsen en PET's te stimuleren, via het programma Versterking Infectieziektebestrijding en Pandemische Paraatheid (VIP). Daarnaast hebben GGD-en landelijk de ambitie om steeds meer samen te werken op gebied van informatievoorziening en data. Hierin kunnen regionale datawerkplaatsen in ondersteunen. Het VIP project draagt direct bij aan beschikbare kennis over en ervaring met de meerwaarde die regionale datawerkplaatsen bieden. Een mooie basis voor verdere ontwikkeling van een veilige en bovenregionaal verbonden infrastructuur voor infectieziektebestrijding en andere gezondheidsdomeinen.

3.1 Regionaal (lokaal)

De eerste fase van opschaling is het stimuleren van het uitvoeren van de analyses voor pandemische paraatheid binnen andere regionale datawerkplaatsen en/of het opstarten van nieuwe regionale datawerkplaatsen waarbinnen (onder andere) samengewerkt kan worden op het gebied van pandemische paraatheid. Een regionale datawerkplaats met deelname van een GGD is op dit moment in drie van de 25 GGD-regio's (H2.1) in productie.

Randvoorwaarden bij het opzetten van een regionale datawerkplaats zijn:

- GGD-betrokkenen van de drie bestaande regionale datawerkplaatsen en DPG'en (via de bestuurscommissie IV) pakken een rol als aanjager en enthousiasmeren overige 22 GGD's.
- GGD'en zijn zich bewust van de potentie van een regionale datawerkplaats en zien zichzelf als strategisch initiatiefnemer, met een regierol in de regio.
- Er is een regionale samenwerking (netwerk) met minimaal 3, maar bij voorkeur minimaal vijf deelnemende organisaties, liefst uit verschillende domeinen.
- Er wordt binnen de regio een passende techniek gekozen voor een gefedereerde data-infrastructuur.
- Deelnemende organisaties werken via een samenwerkingsovereenkomst als lerend netwerk met vertrouwen als uitgangspunt.
- Betrek Functionarissen Gegevensbescherming (FG's) en Privacy Officers (PO's) vanaf het begin bij het opstarten van de regionale datawerkplaats.
- Er zijn voldoende mensen en middelen beschikbaar om de regionale datawerkplaats op te starten.

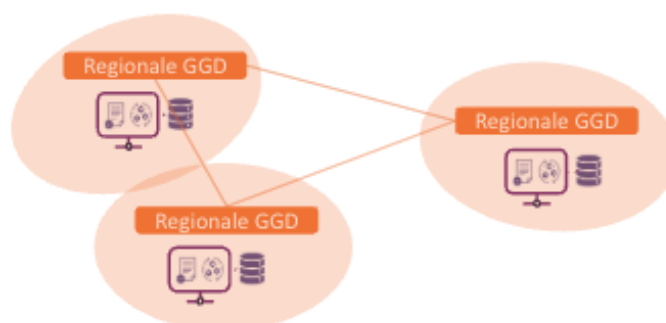

3.2 Bovenregionaal (opschalen)

In de volgende fase van opschaling werken GGD'en bovenregionaal samen, door regionale datawerkplaatsen aan elkaar te verbinden. Dit heeft een voordeel ten opzichte van een **centraal** stelsel, zoals de JointBI omgeving van GGD GHOR NL. In deze omgeving kunnen bovenregionale dashboards voor monitoring en surveillance op basis van binnen de GGD'en beschikbare data worden gebouwd, maar is het niet mogelijk om actuele data op persoonsniveau uit andere domeinen (bijvoorbeeld huisartsen en ziekenhuizen) te gebruiken. Een domeinoverstijgend voorspelmodel voor infectieziektenbestrijding zal **federatief**, vanuit regionale datawerkplaatsen, moeten worden gebouwd. Een dergelijk federatief netwerk kan daarnaast óók gebruikt worden voor GGD-overstijgende vragen (nog zonder data van andere domeinen) voor data die niet centraal bij GGD GHOR NL ligt, zoals bijvoorbeeld voor de Jeugdgezondheidszorg. Een voorbeeld hiervan is het verkrijgen van inzicht in de gezondheid van alle jeugd in een bepaalde gemeente (bijvoorbeeld het project Kansrijke Start).

Randvoorwaarden bij het opschalen naar bovenregionale data-analyse tussen GGD'en:

- De informatievraag is concreet en relevant voor alle deelnemende organisaties, met een duidelijke belanghebbende.
- Er is een coördinator/aanjager van de bovenregionale informatievraag en het uitvoeren van de analyse over GGD'en heen.
- Er is voldoende capaciteit om de datasamenwerking op te zetten, governance regels af te spreken, bestanden aan te leveren en analyses uit te voeren.
- Er is een compatibele federatieve infrastructuur aanwezig bij de deelnemende organisaties.

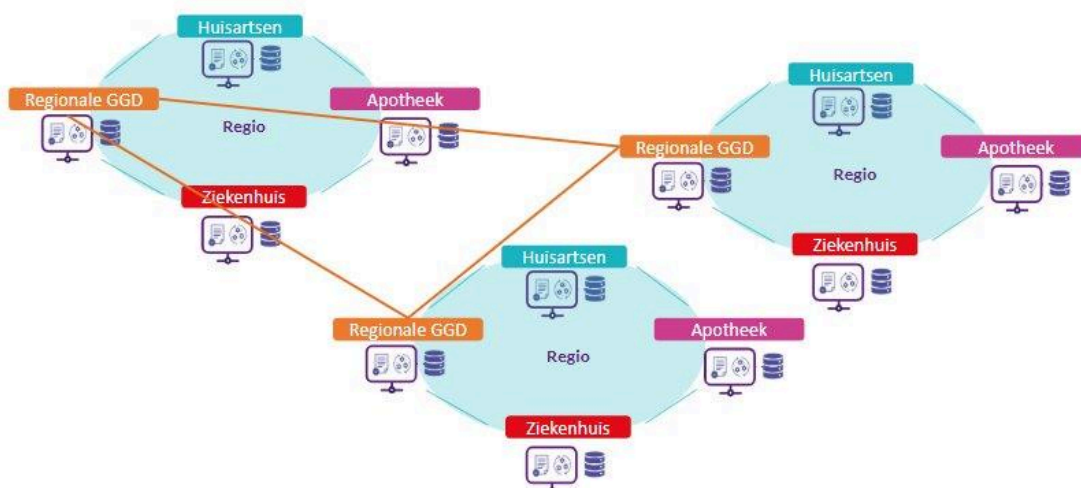

3.3 Landelijk (borgen)

Bovenregionale en/of landelijke analyse over domeinen heen via een federatief stelsel. Geschikt voor alle informatievragen waarvoor data van meerdere regio's over organisaties uit **meerdere domeinen** nodig is. GGD'en kunnen onderling data of inzichten uit hun regio met elkaar delen. Dit zorgt voor een integraal, bovenregionaal en/of landelijk beeld over domeinen heen. Een voorbeeld hiervan is dit project Pandemische Paraatheid, met als doel het voorspellen van brandhaarden infectieziekten. Actuele data uit verschillende domeinen geeft snel inzicht in (bovenregionale) verspreiding, hotspots en risicogroepen, wat zorgt voor sneller samen leren en aanpassen.

Randvoorwaarden bij het opschalen naar een landelijk netwerk:

- Het opschalen van (bestaande) regionale samenwerkingsverbanden vergroot het onderlinge vertrouwen en daarmee de kracht van een landelijk netwerk.
- Duidelijkheid over wie de (landelijk) coördinator is en onder regie van deze coördinator bouwen aan een lerend netwerk.
- Afspraken over gezamenlijke duiding van uitkomsten en de vertaling van inzichten naar (landelijk) beleid en uitvoering van het afgesproken beleid (mandaat).
- Een heldere opdrachtgever (van het landelijk netwerk) met voldoende budget. Diegene stimuleert dat in iedere regio een regionale datawerkplaats wordt opgericht met de GGD als strategisch trekker.
- Een eenduidige keuze voor passende techniek die netwerk ondersteunt

4. Implementatie

Als in een regio de keuze wordt gemaakt om een regionale datawerkplaats te starten, zijn hier altijd meerdere organisaties, bij voorkeur uit meerdere domeinen, voor nodig. Er kan gestart worden met een beperkt aantal organisaties, waarna het aantal deelnemers gaandeweg eenvoudig kan worden uitgebreid. Voor deelname aan een regionale datawerkplaats hebben organisaties **mandaat, tijd, capaciteit en kennis/ informatie** nodig.

Het opzetten van een regionale datawerkplaats vraagt bij de start om **eenmalige investeringen** in techniek en governance, onder andere voor het installeren van data stations en het opstellen van juridische kaders en privacyovereenkomsten.

Daarnaast is er sprake van **jaarlijks terugkerende investeringen**. Zo moet iedere organisatie de rol van data steward en data scientist structureel beleggen ([zie H4.2 Governance](#)), zeker als de regionale datawerkplaats wordt ingezet voor meerdere vraagstukken en/of als lerend netwerk. Daarnaast zijn er jaarlijkse kosten voor licenties en hosting.

In de opstartfase is per organisatie de volgende **capaciteit** nodig:

- Functionaris Gegevensbescherming en Privacy Officer: 10-12 uur in totaal
- IT/Applicationbeheerder⁵: 8-12 uur in totaal (inrichten datastation +- 10 uur)
- Data steward en Data analist: 4-8 uur per maand (per vraagstuk).

⁵ Het gaat hier over de installatie van techniek. Dit kan een infrabeheerder zijn, maar ook een externe partij zoals een BI-leverancier. Daarnaast ook een functioneel beheerder van de betreffende tools van waar brondata ontsloten dient te worden

4.1 Techniek

Een belangrijke vraag om te beantwoorden bij de start van een regionale datawerkplaats is: **welke technische oplossing** is het best passend? Om hier inzicht in te krijgen kan bijvoorbeeld een uitvraag georganiseerd worden bij meerdere leveranciers op basis van (regionale) criteria, zoals:

- privacy-technische aspecten,
- gebruiksvriendelijkheid,
- performance en (technische) mogelijkheden
- te gebruiken technieken en modellen (basisstatistiek of geavanceerde analysetechnieken, zoals federated learning of training van AI modellen)
- decentraal beleggen van een regionale samenwerking op het gebied van data of een centrale werkwijze voor data opslag/verwerking.

De meest passende techniek wordt sterk bepaald door de visie en uitgangspunten die gedefinieerd zijn of moeten worden door de regionale datawerkplaats. Betrek daarom (een vertegenwoordiging van) deelnemende organisaties om over dergelijke strategische keuzes mee te denken. Zorg hierbij voor stakeholders uit de samenwerkende organisaties, met verschillende rollen (o.a. mogelijke inzichtvragers, data-experts, privacy-experts). De doorlooptijd voor een **leveranciersselectie** is mogelijk in 3-9 maanden, afhankelijk van de volwassenheid van de visie, uitgangspunten en samenwerking in de regio en het aantal deelnemers.

Na de leveranciersselectie moeten bij de keuze voor een gefedereerde samenwerking via een MPC-leverancier de volgende stappen worden gezet:

- het beschikbaar maken van de interne **server** per organisatie
- het installeren van een **datastation** per organisatie
- het inrichten van een **geconfigureerd (verbonden) netwerk** tussen de datastations

De techniek voor een regionale werkplaats op basis van een gefedereerde samenwerking met MPC heeft een duidelijk 'zwaartepunt' in tijdsinvestering in de opstartfase, door de inrichting van de server en het installeren en koppelen van de datastations. Het is wel van belang ook **na de installatie** een aantal zaken goed te beleggen en te borgen, zodat een goede samenwerking aan informatievragen binnen de datawerkplaats ondersteunt wordt. Denk hierbij aan zaken als:

- Incident-management & Training
- Release-process (upgrades)
- Accountmanagement
- Training

Aandachtspunt bij de keuze van de techniek is de mogelijke wens om bovenregionaal samen te (gaan) werken met andere regionale datawerkplaatsen. Het is (nog) niet mogelijk om MPC-software van verschillende leveranciers met elkaar te verbinden om analyses uit te voeren. Eenduidigheid in de keuze van de leverancier is daarom (nu nog) van belang bij het opschalen.

4.2 Governance

Tijdens de besluitvorming over en de implementatie van de technische oplossing, kan al gestart worden met het regelen van de governance van de regionale datawerkplaats. De eerste stappen zijn het ondertekenen van een Gezamenlijke VerwerkersOvereenkomst (**GVO**) door de bestuurder van iedere deelnemende organisatie en het gezamenlijk uitvoeren van een Data Protection Impact Assessment (**DPIA**)⁶.

Deze DPIA is onderliggend aan het geheel van (verwachte) vragen dat opgepakt gaat worden binnen de regionale datawerkplaats. Per specifiek vraagstuk/analyse wordt er een uitgewerkte bijlage aan het DPIA toegevoegd, waarin de specifieke doelstelling, gebruikte data en governance rules⁷ zijn vastgelegd.

⁶ Een uitgebreidere uitleg bevindt zich in de [Whitepaper inrichting Governance](#).

⁷ Zie voor meer informatie: <https://datawerkplaats.net/2025/07/07/richtlijn-governance-rules/>

Om binnen de regionale datawerkplaats effectief aan de slag te kunnen gaan is het daarnaast essentieel dat iedere deelnemende organisatie twee rollen toekent, namelijk een **data scientist** en **data steward**.

Daarnaast bestaat de rol van **inzichtvrager**. Een inzichtvrager is iemand met een domeinoverstijgende informatievraag vanuit bijvoorbeeld een regioplan of regionaal transformatieplan. Dit kunnen vragen zijn ter ondersteuning van besluitvorming, het maken van beleid en/of het verbeteren van ketensamenwerking. Inzichtvragers kunnen bestuurders, projectleiders, beleidsmakers, onderzoekers en/of zorgprofessionals zijn en zijn soms wel, maar niet altijd medewerkers van de deelnemende organisaties aan de regionale datawerkplaats.

Rol van een Data steward	Rol van een Data scientist
4-8 uur per maand	8-12 uur per maand
Vraagarticulatie uitwerken	Aanleveren van (nieuwe) datasets
Datasamenwerkingen aanmaken	Harmonisatie van data en definiteis
Governance Rules bewaken	Analyses uitvoeren
duiding en terugkoppeling naar de inzichtvrager	Duiding /afstemming van gemaakte analyses

4.3 Routekaart en praktische tips

Na de start van een regionale datawerkplaats (in een regio) is het **belangrijk om samen resultaten te behalen** en zo de betrokkenheid en het enthousiasme vast te houden. Het oppakken van concrete, niet al te complexe vraagstukken of het opleveren van tussenproducten draagt hieraan bij. Daarnaast wordt pas echt waarde voor de regio gerealiseerd als opgeleverde inzichten ook daadwerkelijk gebruikt worden voor besluitvorming, het maken van beleid of het doorvoeren van verbeteringen in de (keten)samenwerking. Vervolgens kan gekeken worden naar nieuwe (vervolg)vragen of het aanhaken van meer organisaties uit de regio. Hieronder staan de verschillende fases van opstart tot opschaling van een regionale datawerkplaats weergegeven.

Praktische tips bij het opstarten (en professionaliseren) van een regionale datawerkplaats

- Bij het opstarten van een regionale datawerkplaats is het belangrijk om eerst met de deelnemende organisaties stil te staan bij de visie en uitgangspunten.
- Daarnaast is het belangrijk eerst kennis te maken en afspraken te maken over de wijze van samenwerken.

- Een regionale datawerkplaats vereist betrokkenheid van meerdere organisaties in de regio, op verschillende niveaus en vanuit een diversiteit aan specialismen, waaronder (zorg)praktijk, IT, data en privacy).
- Neem relevante stakeholders vanaf het begin mee in de werking van de techniek.
- Betrek Functionarissen Gegevensbescherming (FG's) en Privacy Officers (PO's) vanaf het begin. Het gezamenlijk optrekken van verschillende partijen helpt om complexe materie beter te doorgronden.
- Maak organisatorische vereisten – zoals de rollen van data steward en data scientist – helder en tijdig bekend bij de deelnemende partijen.
- Niet iedere organisatie in de regionale datawerkplaats hoeft bij ieder vraagstuk betrokken te zijn. Maak per vraagstuk duidelijke afspraken over wie betrokken is.
- Het is noodzakelijk om periodiek de afstemming tussen data scientists en data stewards van verschillende regionale datawerkplaatsen te organiseren, zodat de afstemming over inrichting (bijvoorbeeld het beschikbaar stellen van data of het bijwerken van de governance rules) periodiek aandacht blijft krijgen.
- Het is belangrijk om helder te maken hoe toeleiding van nieuwe onderzoeksvragen naar de data stewards vanuit projecten en/of beleidsmedewerkers in de (zorg)organisaties plaatsvindt. Investeer in vraagarticulatie en zorg voor duidelijke communicatie met inzichtvragers om tot relevante en goed gedefinieerde vraagstukken te komen.

5. Conclusie en aanbevelingen

5.1 Conclusie

Regionale datawerkplaatsen, gebaseerd op federatieve datasamenwerking en het gebruik van privacyvriendelijke technieken, vormen een bewezen en schaalbare basis voor het versterken van de pandemische paraatheid in Nederland. Door data bij de bron te houden en de domeinoverstijgende data te analyseren met privacy enhancing technology (PET) kunnen infectieziekten eerder worden gesignaleerd en maatregelen gericht worden ingezet. Hierdoor ontstaat een basis voor een verbeterde pandemische paraatheid. Ervaringen uit bestaande regionale datawerkplaatsen tonen aan dat de voorgestelde aanpak technisch haalbaar en organisatorisch uitvoerbaar is. Daarnaast biedt het structureel samenwerken en gezamenlijk leren veel **meerwaarde**.

De **GGD** heeft een logische en strategische rol in (het verbeteren van) de pandemische paraatheid. Vanuit haar wettelijke taak en haar positie in het publieke gezondheidsdomein heeft zij de positie om regionale datawerkplaatsen te initiëren en verbinden. **Opschaling** naar een bovenregionaal en/of landelijk netwerk is mogelijk, maar vraagt om duidelijke keuzes in governance, techniek, eigenaarschap en financiering. Zonder deze keuzes blijft het starten en verbinden van regionale datawerkplaatsen ongecoördineerd en afhankelijk van losse initiatieven.

5.2 Aanbevelingen

Op basis van de opgedane ervaringen in reeds bestaande regionale datawerkplaatsen en tijdens dit project volgen vijf aanbevelingen:

1. Beleg expliciet landelijk **opdrachtgeverschap** en regie

Voor succesvolle opschaling is duidelijkheid nodig over wie opdrachtgever is bij:

- het landelijke netwerk van regionale datawerkplaatsen;
- de gezamenlijke leeragenda en prioritering van use cases.

Gezien de bestuurlijke context ligt het voor de hand deze regierol te beleggen binnen de vereniging GGD GHOR Nederland, met een expliciete opdracht vanuit de leden (DPG'en), bijvoorbeeld via de IV-commissie. Dit voorkomt versnippering en maakt het mogelijk om gezamenlijk op te trekken richting leveranciers, beleidsmakers en financiers.

2. Ontwikkel een landelijk **implementatieplan**

De eerste en meest urgente vervolgstap is het opstellen van een concreet implementatieplan voor opschaling en borging van regionale datawerkplaatsen. In dit plan worden onder andere vastgelegd:

- de benodigde en structurele financiering (opstart, beheer en doorontwikkeling);
- het gewenste tempo van opschaling (gefaseerd, via welke regio's);
- de rolverdeling tussen regionale GGD'en en GGD GHOR Nederland.

3. Maak bewuste keuzes in **techniek** en standaardisatie

Het bovenregionaal en/of landelijk verbinden van regionale datawerkplaatsen vraagt om eenduidigheid in technische keuzes. Op dit moment is koppeling tussen verschillende leveranciers niet mogelijk. Dat betekent dat:

- harmonisatie van techniek (of interoperabiliteit) randvoorwaardelijk is;
- deze keuze expliciet en transparant gemaakt moet worden, inclusief consequenties voor bestaande initiatieven.

4. Investeer structureel in het beleggen van **benodigde rollen en lerend vermogen**

De kracht van regionale datawerkplaatsen zit niet alleen in techniek, maar vooral in de samenwerking binnen en tussen organisaties en het in de regio gezamenlijk opbouwen van kennis en ervaring op het gebied van domeinoverstijgend datagedreven werken. Het zijn de mensen die het verschil maken, die daadwerkelijk zorgen voor toegevoegde waarde. Het is daarom belangrijk om structureel de inzet van data stewards en data scientists te borgen, zowel regionaal als bovenregionaal.

Dit is belangrijk voor:

- een gedeelde verantwoordelijkheid voor vraagarticulatie en duiding van inzichten
- gezamenlijke aandacht voor kaders vanuit security, privacy en ethiek
- afspraken over de kwaliteit en herbruikbaarheid van data
- eventuele scholing en kennisdeling over domeinen heen

5. Positioneer datagedreven werken als **landelijk ontwikkelthema**

Veranker datagedreven werken en de inzet van PET expliciet als landelijk ontwikkelthema binnen de GGD'en. Dit creëert bestuurlijke focus, structurele (financiële) middelen en versnelling. Zo wordt duidelijk dat regionale datawerkplaatsen geen doel op zich zijn, maar een middel voor betere publieke gezondheid en pandemische paraatheid.

5.3 Tot slot

Regionale datawerkplaatsen bieden een concreet en uitvoerbaar antwoord op de vraag hoe Nederland structureel beter voorbereid kan zijn op toekomstige pandemieën. De technische en organisatorische bouwstenen zijn beschikbaar en in de praktijk beproefd. Door landelijk de **regie** te beleggen, technische keuzes te harmoniseren en structureel te investeren in mensen en samenwerking, kunnen regionale initiatieven worden verbonden tot één samenhangend netwerk. Daarmee ontstaat een duurzaam fundament voor vroegtijdige signalering, gerichte interventies en gezamenlijk leren binnen de publieke gezondheidszorg.

Dit vraagt om **bestuurlijke besluitvorming** en een gezamenlijk **implementatieplan** vanuit de GGD'en. Door nu gezamenlijk te investeren in implementatie, standaardisatie en governance kan Nederland beschikken over een toekomstbestendig, privacyvriendelijk en lerend datanetwerk dat niet alleen voorbereid is op de volgende pandemie, maar ook bijdraagt aan bredere maatschappelijke gezondheidsvraagstukken.

Bijlage: Toolkit

Templates

Bij de start van een nieuwe regionale datawerkplaats is het wenselijk om de volgende producten uit te werken:

- [Gezamenlijke verwerkingsovereenkomst](#) (GVO) of andere benodigde samenwerkingsvorm
- [Data Protection Impact Assessment](#) (DPIA) om de risico's te beoordelen en zo nodig maatregelen te nemen. Dit DPIA voorbeeld is Linksight-specifiek, hierin wordt de MPC kant in uitgelegd.
- [Aanpak voor vraagarticulatie](#) & [template voor vraagarticulatie](#) om te komen tot een analyse opzet voor beoordeling door de learning community data stewards. En waarmee de data scientists na akkoord de juiste input hebben om met de analyses te starten

Documentatie

Hieronder staat een overzicht van achtergrondinformatie met verwijzing naar het specifieke document of een website.

- <https://datawerkplaats.net/toolkit/> - Praktische toolkit ter ondersteuning tijdens de verschillende (regionale datawerkplaats) ontwikkelstadia: van opstart, naar versnelling tot opschaling.
- [Governance bij MPC tbv pandemische paraatheid](#) - de juridische en ethische overwegingen van PET's, en in het bijzonder van MPC, in de context van pandemische paraatheid.
- <https://linksight.storylane.io/share/jooyon7afiey> voorbeeld van identificeren pandemische brandhaarden in een Linksight omgeving.

- [Whitepaper inrichting Governance bij toepassing MPC](#) - een overzicht van de governance-aspecten bij het gebruik van Multi-Party Computation (MPC) voor domeinoverstijgend data-analyse
- [Pandemisch paraat door middel van herbruikbare data](#) - onderzoeksrapport. In opdracht van ZonMw, onderzocht TNO hoe herbruikbare data kunnen bijdragen aan het voorkomen en beheersen van pandemieën.
- [Datawerkplaatsen - Datawerkplaats.net](#) - algemene uitleg en bouwblokken regionale datawerkplaats
- [gerda.nl](#) - website met actuele ontwikkelingen van de Geïntegreerde Regionale Data-infrastructuur Achterhoek (GERDA)
- [Bevorderen Pandemische Paraatheid: Onderzoek van data-workspace](#) - ZonMw pagina over dit project (waarvan dit document een van de zes subonderdelen/ werkpakketten is)